

148. Lilla Hälleberg. Västra Eds sn.

Litteratur: B 931, L 1282. E. R. Havton: Efterlämnade historisk topografiska samlingar (hs i Västerviks h. allm. läroverks bibl.) 8, Ed, s. 36; G. Stephens: Samlingar till The Old-Northern Runic Monuments (Lunds universitetsbibl.); E. Brate: Svenska runristare (1925) s. 130; B. Helmfrid i Västervikstidningens julnummer 1935 s. 11, Kalmar läns runinskrifter (ATA) s. 9, i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 114.

Äldre avbildning: U. Christofferson: träsnitt i B 931.

Stenen är försvunnen. »I Ed Sockn» är lokalbestämningen i *Bautil*. I den avskrift av en relation till *Ransakningarna*, som Havton meddelar (se Sm 147), står: »På samma bys [Hällebergs] ägor och then trakten Långens ve kalladt, ligger en sten omkull afslagen midtpå, 3 aln. lång och 3 quarter bred något skrifvet på.» Den åsyftade platsen är densamma som i våra dagar kallas Slongens sved eller Slongssveden.

Enligt träsnittet i *Bautil* har stenen haft en total höjd av ca 175 cm, framsidans bredd har varit ca 55 cm. Stenen var på 1600-talet spräckt horisontellt, såsom framgår av träsnittet i *Bautil* och relationen ovan. Slingan är försedd med ormhuvud, och dess båda ändar äro sammanbundna. Ovanför slingans ändar synes ett kors av S:t Georgstyp. Dekorationen är alltså rikare än på småländska stenar i allmänhet och visar stora likheter med en del öländska, t.ex. Öl 23A och B.

Inskrift (enligt B 931):

akoft : auk : kaira · auk : ketil : li . . . rita : stein : eftir : sin : fapur : ekil : | - rnfastr : rusti :
 1 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

auk : . . .

akoft ok Geira ok Ketill lé(tu) rétta stein eptir sinn föður Egil. Arnfastr reist ok ...

akoft och Gera och Kjell läto resa stenen efter sin fader Egil. Arnfast ristade och ...

Till läsningen: Runorna 1–48 stå på framsidan, 49–64 på högra smalsidan. På ett par ställen är texten skadad. På den del av stenen, där första namnet 1–5 **akoft** står, har tecknaren ej markerat någon skada ristningen. Av 9 **k** synes ej toppen. Närmast efter denna runa synes ett snedställt streck, som på grund av sin riktning kan antagas ej höra till ristningen, och efter detta nedre delen av ett **a**. Av det följande **i** saknas nedre delen, av **r** toppen. 18 **e** har en stingning, som breder ut sig åt sidorna som ett kort horisontalstreck men bör dock läsas **e**, ej **a**, som framgår av bistavens ställning på andra **a**-runor i inskriften. Brate uppfattade runan som **a**. Runorna 26 **t** och 29 **te** ha bst endast på vänstra sidan. Runan 29 har mitt på huvudstaven en tydlig punkt, som är ämnad till stingning av det följande **i** — hela ordet skulle alltså ha varit **sten** — men som har kommit på fel plats. Tyvärr har stenens yta, när teckningen utfördes, varit skadad och otydlig på den sida, där runföljden 49–64 står. Runan 49 är osäker; av teckningen att döma möjligen **o**.

Angående 1–5 **akoft** kunna inga säkra antaganden göras. Helmfrid föreslår, att **akoft** står för ett rsv. *Agautr*, där **of** är en grafisk variant för **au** och nominativ-**r** saknas. — Runföljden 9–13 **kaira** är kvinnonamnet *Geira*, ett sällsynt namn, belagt på en nyfunnen, runristad gravsten i S:t Lars k:a i Linköping: **kera** (S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1958 s. 252). I Skåne finnes ett *Gera* (år 1418), och från Norge kannes en *Geira*, Olov Tryggvasons maka, Burizlavs dotter. — Angående det vanliga *Ketill* se s. 42. — 24–27 **rita** är det enda belägget i Småland på verbet *rétta* som beteckning för resandet av en runsten. Däremot finnas några exempel på Öland, och som ovan framhållits, visar stenens dekoration tydlig släktskap med öländska stenars. — Runorna 45–48 **ekil**, ack. av *Egill*, ett i fsv. mycket sparsamt belagt namn. Lundgren o. Brate känner *Æghil* endast som förled i ortnamn, och även i fda. hör namnet till de mindre vanliga, medan det på vn. område varit gärna brukat. — 49–56 **-rnfastr** är *Arnfastr* välkänt från runinskrifterna liksom sidoförmen *Ærnfastr*. Efter de avslutande orden 49–64 **-rnfastr rusti auk** har möjligen följt ytterligare ett namn som undgått tecknarens uppmärksamhet i den vittrade ytan. **rusti** är troligen felristning för **ristu** eller **risti**.

Stephens har översatt **rusti auk** med »raised the How». Brate har tydligen tänkt sig, att **rusti** står för **risti**, men tillägger: »Dock är det tvivelaktigt, om slutet är en ristaruppgift och **auk** ej fastmer betyder 'hög'»

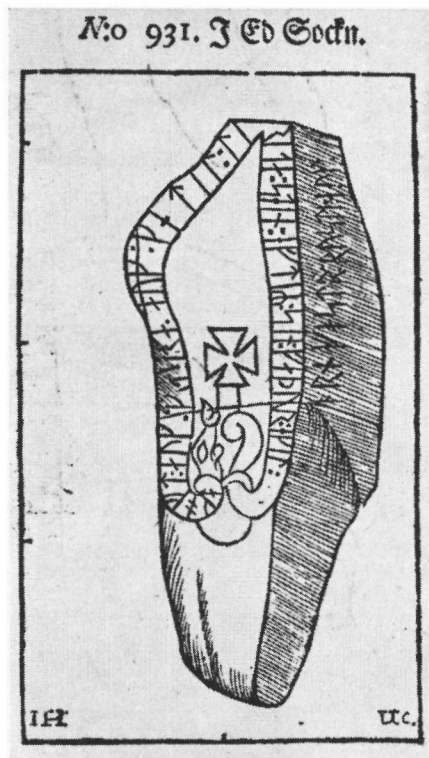

Fig. 92. Sm 148. Lilla Hälleberg. Västra Eds sn.
Efter träsnitt B 931.

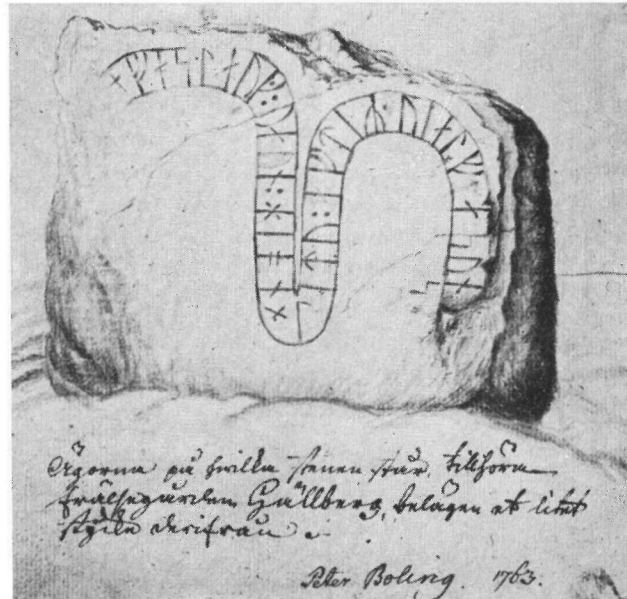

Fig. 93. Sm 149. Lilla Hälleberg. Västra Eds sn. Efter
teckning av P. Boling.

Helmfrid tolkar den sista meningen: »Ärnfast den övermodige högg [runorna].» Eftersom ristningen, menar Helmfrid, av allt att döma slutat med **auk**, kan detta ej vara konjunktionen 'och' utan bör uppfattas som preteritum av *hoggva*, och **rusti** är troligen ett binamn till det föregående **-rnfastr**, nämligen det i fvn. ett par gånger belagda *rosti* »den övermodige, fräcke». Mot Helmfrids förslag talar, att binamnet *rosti*, som är mycket sparsamt belagt i fvn., synes alldeles saknas i fsv. och att **auk** utan **h** och utan **i** är en mycket sällsynt skrivning för *hiogg*.

149. Lilla Hälleberg. Västra Eds sn. Nu i kyrkan.

Pl. 95.

Litteratur: L 1283. J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 65; E. R. Havton: Efterlämnade historisk topografiska samlingar (hs i Västerviks h. allm. läroverks bibl.) 8, Ed, s. 36; O. Celsius: R 554 (hs i UUB); S. L. Gahm-Persson: Archivum Smolandicum (hs i UUB) 3 s. 188; G. Stephens: The Old-Northern Runic Monuments 3 (1884) s. 310; K. A. Gustawsson: Skrivelse till Riksantikvarien 1928 (ATA); B. Helmfrid: Skrivelse till Riksantikvarien den 22/6 1935 (ATA), i Västervikstidningen den 22/6 1935 och samma tidnings julnummer 1935, Kalmar läns runinskrifter (ATA) s. 16, Runstensundersökningar i Kalmar län sommaren 1936 (ATA), i Kalmar läns fornminnesförenings medd. 1937 s. 116; G. Malmberg: Skrivelse till Riksantikvarien den 22/11 1938 (ATA); H. Stahle: Skrivelse till Riksantikvarien den 13/3 1939 (ATA).

Äldre avbildningar: N. N. Wigius: teckning 1726 i R 554; P. Boling: teckning 1763 (ATA); teckning i J. Peringskiölds Monumenta 8, i Gahm-Perssons Archivum Smolandicum 3 s. 189 och Liljegrens Fullständig Bautil (ATA) 4; J. H. Wallman: teckning i Efterlämnade samlingar, B 151: 5 (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) lägg 7; C. E. Hallström och O. Åberg: teckning 1844 (ATA); H. Sidén: teckning 1877 (ATA); E. Ihrfors: teckning i Smolandia sacra (ATA) 1 s. 201; Gustawsson: foto 1928 (ATA); Helmfrid: två fotos 1936, ett 1937 (ATA), fotos i Kalmar läns runinskrifter pl. 4 fig. 2, pl. 5 fig. 1.